

Elke Emmers,
Liesbet Saenen &
Katrien Hermans
(red.)

INCLUSIEF ONDERWIJS

in zeven tinten grijs

Een praktische gids
voor samenwerking

Omslagontwerp: Mary Mamian
Boekverzorging: www.intertext.be

© 2024 Uitgeverij ASP
(Academic and Scientific Publishers nv)
Keizerslaan 34
B-1000 Brussel
Tel. + 32 (0)2 289 26 56
E-mail: info@aspeditions.be
www.aspeditions.be

ISBN 978 94 6117 513 7
NUR 840, 841
Wettelijk depot D2024/11.089/116

Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt
door middel van druk, fotokopie, micro-film,
op elektronische of welke andere wijze ook
zonder voorafgaande, schriftelijke
toestemming van de uitgever.

INHOUD

Een liefdesverklaring	9
Lijst met figuren en tabellen	10
Voorwoord	11
Het voorspel	15
Het versterken van samenwerkingsverbanden: de fetisj voor inclusiever onderwijs <i>Elke Emmers, Katrien Hermans & Liesbet Saenen</i>	
HOOFDSTUK 1	
DE OPWINDING	21
Het decreet leersteun en de kracht van leerondersteuners <i>Lateesha Maes, Sofie Desmet, Elke Emmers, Katrien Hermans & Liesbet Saenen</i>	
Verstregeld in verlangen: het decreet leersteun, naar nieuwe hoogten van inclusie?	22
De verleidelijke invloed van leerondersteuners	23
Samensmelten: passionele partnerschappen in de wereld van inclusief onderwijs	25
Navigeren door verlangen en obstakels: de synergie tussen leerondersteuners en leerkrachten	26
HOOFDSTUK 2	
HET VERLANGEN	29
Het gevoel van een blind date: interprofessionele samenwerking in het onderwijs <i>Izabel Janssens & Sofie Van Eynde</i>	

Verlangen naar verbinding in het onderwijs: interprofessionele samenwerking	29	Elke ouder kan worden betrokken bij het proces van (inclusief) onderwijs	67
Samen ondersteunen op school vraagt om een (verbindende) houding	32	Het gaat over dit kind met deze ouders in deze school	72
Samen ondersteunen op school vraagt om inzicht en overzicht van het netwerk	34	De noden staan centraal in de samenwerking, niet het label	77
Passie en partnerschap: samen ondersteuning op school	35	Leerkrachten maken het verschil, ouders zijn even belangrijk	80
De intieme borging van samenwerking in de structuur van de organisatie	37	Een positieve kijk op kinderen, ouders en leerkrachten is van groot belang	82
Professioneel samenwerken vereist een professionele organisatie van deze samenwerking	37	De verlangens van ouders	84
HOOFDSTUK 3		HOOFDSTUK 5	
DE LUBRICATIE	39	HET ROLLENSPEL	87
Onderwijspartnerschappen, verbonden in liefde en leren of eeuwig aftastend en flirtend?		Van ondeugend tot ondersteunend: een regenboog aan rollen in inclusief onderwijs	
<i>Sofie Desmet, Lateesha Maes, Elke Emmers, Liesbet Saenen & Katrien Hermans</i>		<i>Liesbet Saenen, Katrien Hermans & Elke Emmers</i>	
De onthulling van de complexiteit van succesvol teamwerk in inclusief onderwijs	44	HOOFDSTUK 6	
Verzamelen van verleidelijke blikken: onlinevragenlijst en diepte-interviews over de samenwerking tussen leerondersteuners en leerkrachten	45	ZEVEN TINTEN GRIJS	93
De realiteit van professionele relaties: observaties en bevindingen van hun minnespel	47	Een bevredigende samenwerking, hoe ziet dat eruit?	
Ontdekking van zeven samenwerkingsmodellen: de sleutel tot effectieve samenwerking in het onderwijs	62	<i>Elke Emmers, Liesbet Saenen & Katrien Hermans</i>	
HOOFDSTUK 4		Introductie van de zeven samenwerkingsmodellen	93
VERSTRENGELD IN SAMENWERKING	65	Inzichten uit de praktijk, wie doet het met wie?	96
De verleidelijke dans van partnerschap met ouders		De lichtste tint: de onenightstand	99
<i>Inge Van de Putte, Hannah Boonen, Marleen Maris & Elisabeth De Schauwer</i>		De onenightstand – Sarah en Mark	101
Een rijke samenwerking: ouders van kinderen met specifieke onderwijsbehoeften duiken dieper	66	Een tintje grijzer: de affaire	103
		De affaire – Stijn en Julia	105
		De derde tint: friends with benefits	107
		Friends with benefits – Gloria en Liselore	109
		Een mengeling van grijs: de pornoset	111
		De pornoset – Talitha en Sanne	113
		Digitaal grijs: de latrelatie	115
		De latrelatie – Billie en Liesbet	117
		Grijs op papier: het samenlevingscontract	119
		Het samenlevingscontract – Ellis	121
		De donkerste tint: het huwelijk	123
		Het huwelijk – Truus en Floris	125

HOOFDSTUK 7

NAAR DE RELATIETHERAPEUT?

**Verlangen, verbinding en verkenning:
een sensuele reis naar heling, groei en een opwindend pad vooruit**
Katrien Hermans & Liesbet Saenen 129

Spiegeltje, spiegeltje aan de wand: de reflectieve professional 129

Reflecteer en definieer: jouw ervaringen en prioriteiten in 'getinte'
samenwerking 131

SMART-moves: het slimme pad naar een doelgerichte succesvolle
samenwerking 133

Van verlangen tot verbreking: dynamiek van relaties
in de samenwerking 135

Het naspel 139

Referenties 143

Woorden van dank 151

Lijst met afkortingen 153

EEN LIEFDESVERKLARING

Liefste leerondersteuner, dit boek is voor jou.

Het is een liefdesverklaring van ons, aan jou.

Door jaren van waardevolle gesprekken en het zien van jou, krachtpatser in het veld, willen we iets teruggeven. We hebben je zien worstelen, zien schitteren en we zijn verliefd geworden. Een *coup de foudre* voor je onwankelbare geloof in inclusief onderwijs, je doorzettingsvermogen en vooral je voorliefde en passie voor onderwijs voor iedereen.

Met dit boek geven we jou, de leerondersteuner, een stem. De vergelijking met *Vijftig tinten grijs* is misschien wat vergezocht in de ogen van sommigen, maar voor jou is dit de keiharde realiteit. Het levensechte drama waarin je dagelijks worstelt in je professionele relaties, die soms aanvoelen als relaties waarin jouw liefde voor inclusie kan ontvlammen of vervagen.

Vergelijkbaar met de bus slagroom op het nachtkastje, willen we jullie verrassen met een smakelijk extraatje. Lees het, laat het binnenkomen in je hart en vooral, gebruik het als de taal die je nodig hebt om in gesprek te gaan met je partner.

We brengen een ode aan jou, de leerondersteuner.

We zien je graag.

De redactie

LIJST MET FIGUREN EN TABELLEN

Figuur 1	Samenwerking met ouders: een overzicht
Figuur 2	Rollen van een leerondersteuner volgens GOLLD en IIPRAD
Figuur 3	Grafiek verdeling samenwerkingsmodellen
Figuur 4	Reflectievragen
Tabel 1	Resultaten communicatie
Tabel 2	Taken van leerondersteuner
Tabel 3	Korte overzichtstabel onenightstand
Tabel 4	Korte overzichtstabel affaire
Tabel 5	Korte overzichtstabel friends with benefits
Tabel 6	Korte overzichtstabel pornoset
Tabel 7	Korte overzichtstabel latrelatie
Tabel 8	Korte overzichtstabel samenlevingscontract
Tabel 9	Korte overzichtstabel huwelijk
Tabel 10	Overzichtstabel samenwerkingsmodellen

VOORWOORD

‘En, hoe was uw weekend?’ De eenvoud van deze vraag staat in schril contrast met de complexiteit van de relaties tussen leerondersteuners en leerkrachten, toch mag de kracht van deze zin niet onderschat worden. Deze simpele vraag, met oprechte interesse gesteld, kan de start van een duurzame samenwerking tussen leerondersteuner en leerkracht betekenen.

Binnen het Specifiek Leersteuncentrum Limburg hebben alle leerondersteuners een gemeenschappelijk doel voor ogen: inclusief onderwijs voor die bepaalde leerling met specifieke onderwijsbehoeften. Hoe kunnen we er voor zorgen dat *deze* leerling op *deze* school tot leren kan komen, zich goed kan voelen en kan groeien in zelfstandigheid? Drie kernvragen die leerondersteuners onderling delen, maar die ook gedeeld worden door onze partners in het werkveld. Ook leerkrachten, zorgcoördinatoren, leerlingbegeleiders, directies, CLB-medewerkers en ouders zoeken een antwoord op deze vragen.

De formule om tot concrete antwoorden te komen zit in de samenwerking tussen al deze partners. Als leerondersteuner sta je gelukkig dus niet alleen in je zoektocht naar passend onderwijs voor jouw leerlingen. Integendeel. Vaak heb je wel een aparte en complexe rol in het gezelschap van betrokken partners. Je bent een schakel tussen leerkracht en ouders, tussen schoolteam en ouders, tussen leerkracht en schoolteam, tussen jouw leerling en leerkracht en tussen jouw leerling en zijn/haar klasgenoten.

Hoe verkrijg je een samenwerking met al die verschillende mensen, die allen wel hetzelfde doel voor ogen hebben, namelijk ‘het beste’ voor de leerling, maar die misschien allen verschillende visies en ideeën hebben over wat dat beste eigenlijk is en hoe dit te bereiken? Wel, *communication is key*. Meer specifiek ‘verbindende communicatie’ is voor ons de sleutel tot een constructieve en duurzame samenwerking.

Hoe een traject met een leerkracht doorheen de tijd kan evolueren blijkt uit volgende reactie van juf Heidi:

In het begin van het schooljaar kende ik u nog niet en als ik nu eerlijk ben, was ik u toen liever kwijt dan rijk. Ik zag het niet goed zitten dat er iemand op mijn vingers kwam meekijken. Ik had ook geen goesting in extra werk. Ik durf u dit nu zeggen omdat ik ondertussen door heb dat ik toen gewoon bang was. Bang van wat onbekend was. Nu vind ik het zo jammer dat je volgend schooljaar niet meer in mijn klas zal komen. We hebben samen het beste kunnen bereiken voor onze leerling. Je hebt mij zoveel geholpen en we hebben veel van elkaar geleerd. Ik ga je missen.

Leerondersteuners kennen het allemaal: je komt voor het eerst een klas binnen en het voelt om één of andere reden niet heel comfortabel en natuurlijk aan. Wat is het dan wat je opmerkt? Is het angst bij de leerkracht? Weerstand ten opzichte van jouw aanwezigheid? Een andere visie over noden van de leerling? Een te hoge tijds- en werkdruk bij de leerkracht? Om je uiteindelijke doel (inclusief onderwijs voor jouw leerling op deze school) als leerondersteuner te kunnen nastreven zal je bij de basis moeten beginnen. Ga met elkaar in communicatie. Leer elkaar en elkaars noden kennen. De evolutie in de relatie tussen juf Heidi en de leerondersteuner gebeurde stilaan doorheen het schooljaar. Openheid, eerlijkheid, oprechtheid waren belangrijke bouwstenen. Benoem wat al goed gaat en durf benoemen wat beter of anders kan. Bespreek hoe er samen aan gewerkt zal worden. Probeer dingen uit. Luister naar elkaars ervaringen. Sta open voor elkaars ideeën en heb begrip voor andere meningen.

Leerondersteuner zijn is een uitdagende job. Je moet sterk in je schoenen staan. Zoals een kameleon pas je je constant aan aan wie er voor je zit. Elke leerkracht vraagt een andere benadering. Het is een constant aanvoelen. Flexibiliteit in het kwadraat.

Een leerondersteuner die inzet op verbindende communicatie is in de eerste plaats iemand die goed kan luisteren naar de anderen. Hij hoort de ander en wilt begrijpen wat de ander zegt. 'Hoe gaat het vandaag eigenlijk met u?' Opnieuw een heel eenvoudige zin die helpend is in de relatieopbouw tussen leerondersteuner en leerkracht.

Elke persoon die mee rond de tafel zit bij een inclusietraject heeft zijn/haar eigen expertise en zijn/haar eigen noden en gevoelens. Het is belangrijk dit als leerondersteuner te erkennen. De leerkracht is de expert van zijn klas of vak, de ouders zijn experts van hun kind, de leerondersteuner is de expert van inclusie. Niemand zit op de stoel van de waarheid, iedereen heeft waardevolle elementen toe te voegen in de samenwerking, iedereen heeft inzichten of vaardigheden te leren. Vertrekken vanuit gelijkwaardigheid tussen alle betrokkenen is hiervoor cruciaal.

Een grote uitdaging voor alle leerondersteuners is het managen van de beschikbare tijd. We lijken er altijd tekort van te hebben. In een ideale wereld is er tijd en ruimte om naast de professionele overlegmomenten ook een informele babbel aan te gaan met de leerkracht, met een tasje koffie en als het even kan zelfs met een stukje Limburgse vlaai erbij. De realiteit ligt jammer genoeg vaak anders. Leerondersteuners hebben het druk. Leerkrachten hebben het druk. Uurroosters komen niet overeen. In de planning is er geen ruimte voor, aangezien deze tijd ten koste van een andere leerling met specifieke noden lijkt te gaan. Een collega-leerondersteuner die halftijds werkt kiest ervoor om na zijn uren in de leraarskamer te blijven voor dat tasje koffie. Een andere collega kan dit niet waarmaken omdat hij op een volgende school verwacht wordt. Zouden we dat tasje koffie structureel kunnen inplannen in onze uurroosters? En in die van de leerkrachten natuurlijk. Op voorwaarde dat we die tijd benutten om te luisteren hoe het echt met elkaar gaat. Het is maar een idee.

Behalve een gebrek aan tijd botst een leerondersteuner nog regelmatig op onwetendheid bij zijn partners. Om het in het thema van dit boek te zeggen: *onbekend is onbemind*. Niet elke leerkracht of ouder weet wat de taak van een leerondersteuner inhoudt. Dit zorgt soms voor verwachtingen die niet ingelost kunnen worden, met teleurstelling tot gevolg. Wat deze onwetendheid betreft zien we een positieve evolutie. Het concept van 'ondersteuning' verkrijgt steeds meer bekendheid bij schoolteams en leerkrachten. Er gebeurt meer onderzoek, er komen nieuwe inzichten en kennis wordt ruimer gedeeld. Dit boek, boordevol getuigenissen onderbouwd met wetenschappelijk onderzoek, is hier een heel waardevolle tool toe. *Zeven tinten grijs* zal ons Specifiek Leersteuncentrum Limburg en alle andere leersteuncentra in Vlaanderen

ongetwijfeld helpen om alle inspanningen te versterken en om onze kennis te vergroten. De zeven verschillende samenwerkingsmodellen die in dit boek worden gepresenteerd, bieden een kader voor het opbouwen van effectieve partnerschappen en het stimuleren van samenwerking tussen alle betrokkenen in het onderwijsproces. Het boek zou dan ook een ‘must-read’ moeten worden voor iedereen die binnen onderwijs betrokken is bij inclusie: leerondersteuners, leerkrachten, leerlingbegeleiders, directies en paramedici.

Dit voorwoord bevat geen wereldschokkend nieuws. Het zijn gewoon eerlijke inzichten en ervaringen van de ene strijder voor inclusie tot de andere. Misschien klinkt het bekend voor jou, misschien helemaal niet. Ons ideale idee over de samenwerking met onze partners staat soms mijlenver van de realiteit. Dit kan om allerlei redenen zo zijn. Maar ook dan zal een leerondersteuner de leerling altijd voorop stellen, zonder de leerkracht uit het oog te verliezen.

*Linde Smits
Specifiek Leersteuncentrum Limburg*

HET VOORSPEL

Het versterken van samenwerkingsverbanden: de fetisj voor inclusiever onderwijs

Elke Emmers, Katrien Hermans & Liesbet Saenen

Dit boek gaat over het versterken van samenwerkingsvaardigheden in de context van inclusief onderwijs. Duurzame samenwerkingen vereisen toegewijde aandacht.

Samenwerkingsverbanden zijn in die betekenis als het ware de fetisj voor inclusiever onderwijs. Met zeven verschillende samenwerkingsmodellen die kunnen worden aangepast aan de unieke behoeften van elke onderwijsinstelling, richt het boek zich op het bevorderen van samenwerking om een meer inclusieve en effectieve onderwijsinstelling te creëren.

In Vlaanderen heeft elke leerling met een beperking¹ recht op onderwijs in een ‘gewone’ school. Dit recht is vastgelegd in het VN-verdrag voor de rechten van personen met een handicap, dat Vlaanderen in 2007 ondertekende (Spinoy, 2019, 2020; United Nations, 2006). Samen met het artikel dat poneert dat ‘elke Belg moet kunnen genieten van de rechten en vrijheden die aan de Belgen toegekend zijn, en dat zonder discriminatie’ en het recentere artikel

¹ Om deze kinderen of leerlingen met een beperking aan te duiden, gebruiken we verderop in de tekst het woord of de omschrijving ‘kinderen met specifieke onderwijsbehoeften’. Kinderen met specifieke onderwijsbehoeften zijn leerlingen die bepaalde uitdagingen of beperkingen ervaren die hun leren beïnvloeden. Deze uitdagingen kunnen verband houden met fysieke, cognitieve, emotionele of gedragsaspecten.